

2. Twee bewaarde Processtukken van "Mude en het Waterrecht"

In het Algemeen Rijksarchief te Brussel, in de farde "Bailliage de Mude" van het archief van de Rekenkamer van Rijsel, worden onder nummer 141 twee afschriften van processen bewaard, die in 1518/19 te Mude werden gevoerd.

De eerste zaak behandelt een geval van doodslag door een "pylote" ofte zeeloods, Ryo Le Garer uit Bretanje, op zijn schipper Luuc van Hanghe uit Sluis. Brugge was het "wettelic hoofd in justicien" van de smalle steden langs het Zwin: een soort verplicht beroeps- en verbrekingshof voor kriminele zaken. Het stuk gaat uit van de Schepenbank van Brugge, alwaar "Ryo, die geen vlaemsch spreken coste, by vyf scepenen van Brugghe in fransoyse ghe-interrogeert ghezijn heeft". Het stuk met de conterzegel van Brugge, is gezonden "an de scepenen vander Mude ende Waterrecht" en bekrachtigt het vonnis van Mude.

Op de terugvaart van een reis naar Sint-Jacop in Compostella, was er onenigheid aan boord. Ryo, die "quaelic vlaemsch" verstond, voelde zich door zijn schipper belaagd. Toen beiden in een stomme pantomime aan tafel zaten, ging Ryo zijn haas te lijf met zijn "upsteker" en veroorzaakte "eene grievelicke wonde in ende duer zijn manlichede". De sukkelaar stierf aan de opgelopen verwondingen en zijn lichaam werd overboord gesmeten.

Ryo diende zich te verantwoorden voor de Schepen en de Baljuw van Mude. Hij trok aan het kortste einde, werd onthoofd (te rechtene netten zweerde als zynen hoofde af te slaene ende also te brynghe vanden live ter doot). Zijn lichaam werd op een rad tentoon gesteld. (Bijlage I)

Het tweede proces werd op 12 mei 1518 gevoerd ten laste van Andries filius Jans de Proost, gheseyt Mesdach, smid van beroep.

Onze Andries had lange vingers. Te werk gesteld "in dachueren" in het

Groot Kasteel te Sluis, had hij aldaar ijzeren krammen gepikt en verkocht. Hij werd verder op heterdaad betrapt toen hij uit het sterfhuis van Cornelis Huusman verschillende stukken uit staal had weggenomen. Men had die in zijn "haessac" gevonden. Een passe-partout is geen nieuwigheid: de man, inbreker met allure, bediende zich van "diverssche yseren haecken daermen alle maniere van sloten zouden moghen opene doen" bij het uitoefenen van zijn 2e stiel. Hij was al bij meerdere bazen buiter gevlogen.

Mesdagh riskeerde hierbij zijn vel. Het processtuk spreekt van "te rechtene metter ghalghe ende metten baste". Hij komt er echter goedkoper van af en wordt voor zes jaar gebannen "ute jurisdictie ende heerliche vander Mude ende Waterrecht" op straffe van de galg. Dit alles "naerden rechte wetten, costumen ende usaegen vande voorseyde Vierschaere". (Bijlage II)

Uit het curriculum vitae van onze smid vonden we een citaat in de stadsrekening van het Schependom Mude, over het jaar 1518-19, f° 7 nr 6 (Alg. Rijksarch. Brussel, Rekenkamer Rijsel, Rekening 36640): "item betaelt over een consultatie te Brugghe gedaen up et meshuus van Andries Proost ghezeit Mesdagh, de welcke ghebannen was...". Deze rekeningspost bevestigt de uitspraak van het 2e aangehaald proces. "Meshuus" en "mesuzen" die we in de teksten tegenkomen, betekent "misdrijf".

Roger Crois.

o o o o o

B i j l a g e I

Ghesien by scepenen van Brugghe tbeleede van sekeren processe criminel hemlieden overgebracht by scepenen vander mude ende waterrechte up zekere questie voor hemlieden gheresen tusschen cornelis de makere als bailliu aldaer heesschere an deen zyde. Ende Ryo le garer gheboren int landt van bretaignen ghevanghen verweerere an dandere. Sprutende ter causen dat de voorseyde heesschere vertoocht hadde in ghebannen vierschare dat de voorseyde Ryo le garer naer dien dat eenen ghenamnt Luuc van hanghe scippere van der sluus hem ghehuerd hadde omme met hem als pylote te vaerne tsint Jacops in compostelle. Ende aldaer ghezijn hebbende ende weder ghekeert naer vlaendren ontrent tusschen caeskets an deen zyde ende dortmunde an dandere, Tsomdaechs den XXIX dach van maerte lestleden. Also sy ter tafle gheseten ende tsamen gheten hadden omme dat hem Ryo die qualic vlaemsch verstaet dochte dat de zelve Luuc in vlaemsche gheseyt zoude hebben, dat hy wilde dat de zelve Ryo inde zee ghesact laghe. Den voornomden Luuc van hanghe zonder yet te zegghene ande tafle neffens hem zittende ende also men de gracie zegghen zoude, te stekene metten upsteker daer hy mede gheten hadde eene grievelicke wonde in ende duer zyne manliche. Daerof hy sanderendaechs quam vanden live ter doot, zodat zynen dooden lichame overboord inde zee ghestelt worde, hem dies de voorseyde heesschere ghetrootende inde informatie daerof ghenomen hadde ende speciale inde kennesse byden voorn. Ryo van dien voor scepenen vander mude ghedaen, by zynen vryen wille ende zonder eeneghe pyne. Concensie nemende datmen ter causen voorscreven over den voors. Ryo sculdie capitale te rechtene ende zynen dooden lichaem te stekene up een radt. Daer jeghens den voorn. Ryo by vorme van antworde zeyde dat hy niet ignoreren wilde maer ghekent hadde ende al noch kende, dat hy als qualic bedocht zijnde den voorseyden Luuc van hanghe ghebrocht hadde van live ter doot inder maniere ende also den voorseyden heesch verclaersde. Biddende oedmoedelic om gracie van zynen live. Ende ghesien tverlyden byden zelve Ryo te vooren ghedaen voordien voorseyden scepenen vander mude ende al diets by den voorseyden beleede blyct ende over-

ghebrocht es omme daerop thebbene een goed gherechtelich hooftvonnesse Naer dat by ordonnancie van scepenen van brugghe om zekere merchelicke redonen hemlieden daer toe porrende de voorseyde Ryo die geen v aensch spreken coste by vyf scepenen van brugghe in fransoyse gheinterrogeert ghezijn hooft, ende van zynder voorseyde kennesse conforme den zelven verlyde te voeren ghedaen rappoort ghedaen hebbende Scepenen van Brugghe up al wel ende rypelic ghelet hebbende, gheven in hooftvonnesse wysende ende verclaersende over recht lastende scepenen vander mude datte also te utene ende doen vulcommen dat men de voorn. Ryo le garer sculdich te rechtene metten zweerde als van zynen zynen hoofde af te slaene ende hem also te brynghe vanden live ter doot. Ende daer thenden zynen dooden lichame te stellene up een wiel Ende de zelve lettren van hooftvonnesse ghezeghelt metten contrezeghle vander stede van Brugghe Ende upden rugghe vander zelve lettren staet ghescreven an scepenen vander mude ende waterrecht ende onder de superscryve hooftvonnesse tusschen cornelys de makere bailliu heesschere ende Ryo le garer ghevanghen verweerer.

o o o o o

B i j l a g e II

Also up heden wy burchmeestere ende scepenen vander stede vander mude ende waterrechte In huerlieder vierschare als heden wettelic dach ghemaect ende ghestelt was mynen heere den bailliu metsgaders michiel ghyselbrechts als burchmeester vander corpse der zelve stede elc inden name ende qualiteyt dat hy agierde heesschere an deen zyde, ende andries fs Jans de proost gheseyt mesdach ghevanghen verweerer an dandere omme te aanhoorene de utynghe vanden advyse van schepenen voorseyt up tghescil als ghisteren voor hemlieden tusschen den zelven partien gheresen in huerlieder camere van secrete aldaer dezelve verweerer hadde ghedaen sustineren mids dat hy ghevanghen lach dat dezelve heeschers schuldich waren hem heesch an te legghen ten fyne dat hy by justicien ghehoort mochte zyn ofte by ghebreke van dien dat hy schuldich was van vanghenessen ontslegghen te zyn emmers up cautie juratoire die hy presenteerde te doene Ende de voornomde heeschers ter contrarien zegghende dies onghewonden zynde nemaer ghesien de informatie up svoorleyts verweerer meuzen ghehoort D t men jehens hem schuldich was alderwerc ernst te procederene extraordinairlic by torture ter bance Ende de voors. scepenen ter voorseyder vierschare te Rchte zittende omme huerlieder advys te utene D. voornomde heeschers deden aldaer vertooghe van de pronuciacie van dien D t zy tevreden waren te acquiesserene ter begheerte vanden voornomden verweerer Ende hem verweerer heesch makende Ende datte doende deden aldaer vertooghe hoe ener zekeren tyt gheleden hy verweerer die een smet was werckende int groot casteel ter sluus in dachuere hadde aldaer dieften ghestolen diverssche yseren crammen ende die vercocht Item dat hy int sterfhuus van wylen Cornelys huusman ghestolen diversche sticken van stale diemen in zynen haessac bevonden hadde. Zeyden vort dezelve heeschere dat hy verweerer ghecostumeert was over hem te draghene diverssche yseren haecken daermen alle maniere van sloten zoude moghen opene doen dat hem noch nyemen gheoorlooft en worde omme tgroot dangier ende interest dat men daer mochte doen Daeromme dat hy ten diverschen stonden van zyne meesters oorlof van zynen dienste ghehadt hadde Ende van al desen zowas hy verweerer ten vulle befaemt dat hy omme zeker zyne andre faulten ende diefte van zynen meesters daer hy zijn ambacht ghedaen hadde, hadde moeten met schanden verhuusen Also dezelve heeschers zeyden datmen bevinden zoude byder voorseyde informacie daer inne zy hem dies vermaten, nemende mids de conclusie dat men over den zelven verweerer schuldich was te rechtene metter ghalghe ende metten baste ende hem also te brynghen vanden live

ter doot. Oftedat men hem anderssins schuldich was te corrigerene tware by banne ende met termyne of zonder termyn ter discreve van scepenen Daer jeghens de voorn. verweerer by andwoorden zeyde sustimerende den seyn van alsolucien Dat hy niet en ghelooft dat met byder voorseyder inforaatie bevynden zoude dat hy beschuldich was inde belastynghe vanden voorseyde heesschers hem dies wel ghetrootende inde zelve informacie An beeden zyden tevreden wesende daerup recht te ghemetene alleenlic weerende byden verweerer de positie van eenen luuc martens byden heesschers ghedaen beleeden die hy reprocheerde dat hy sheeren dienare was Hendelic partyen al int langhe ghehoordt ende ghesien de informacie in dese zake beleedt ende al dies voor scepenen comen es ende gheconsidereert zeker groote ende merkelicke redenen hemlieden daertoc moneerende so was byden voornomden buchmeester ende schepenen recht doende ter manynghen vanden heer ghewyst ende verclaerst dat de voorn. verweerer omme zyne mesuzen ghebannen te zyne zesste jaeren uter jurisdictie ende heerlicheide vander mude ende waterrecht up de ghalghe als van onredelicke wandelynghe twelcke also stont ghedaen was Ende dat al naerden rechte wette costumen ende usagen vande voorseyde vierschare.

Actum den XII dach van meye int jaer XV^c ende achttien.